

Körmendi Lajos, a Nagykunság költője

1.

1946. június 6-án született Karcagon, és 2005. január 1-jén hunyt el Karcagon. Édesapja Körmendy Lajos vízmester. Édesanyja Lauer Katalin. Apai ágon magyar, anyai ágon sváb. Származását tekintve tehát nem kun, de e nép értékei és saját elhatározása kunná tették a Nagykunság fővárosában. Választott népének múltja, kultúrája, a kun karakter büszkesége, a „kun tartás” modell és örök érték lesz előtte. Így lehetett aztán szellemi organizátora Karcagnak, Berekfürdőnek, de az egész Nagykunságnak, saját szavaival élve: „Barbaricum-Magyarországnak.”

Kun voltát hamar vállalja, már az első kötete, a *Barbaricum* (1981) megjelenése előtt: „én a Nagykunságban születtem, büszkén vallom, hogy kun vagyok”.¹ 1985-ben Kazakisztánban, az ujuguroknál kiállításával egyenesen a közösségépítés szép példájának részese lesz. „Köszöntöttek minket, mint testvéreket, akik évszázadokkal ezelőtt elmentünk nyugat felé, de ők, az ujugurok, tudták, hogy egyszer visszajövünk, s íme [...] s akkor megkértek, mondjak egy tósztot. Mit tehettem? Magyarországon van egy tájegység, a Nagykunság, ahol a kunok, kipszak-törökök élnek. Én ennek a népnek a fia vagyok. Az ujugurok tapsoltak, felugráltak, némelyek sírtak, a nagy rátalálás örömeiben összeölelkeztek.”² Ha szóba kerül, mindig tudja, hol a helye: „Móricz Zsigmond kifejezésével élve, a vasfejű kunok közé tartozónak számítom magam” – írja 2003-ban.³

Nem volt könnyű az indulása. Első verse, a *Kontrasztok* huszonöt éves korában, 1971 decemberében jelent meg a miskolci *Napjainkban*. Ekkor már túl van a két kalandos házasságon, mohácsi pincérségen, karcagi könyvesbolti eladóságon, a szakmájában dolgozik: ipari technikus diplomával munkavezető, tervező Karcagon. 1974-ben aztán a munkája mellett elvégez egy újságírói tanfolyamot, 1976-ban újságírói iskolát végez, s így 1974-től 1980-ig a *Szolnok Megyei Néplap* újságírója, majd főmunkatársa lesz. „Ez arra volt jó, hogy megismerjem

RIDEG ISTVÁN (1942) Karcagon a Gábor Áron Gimnázium magyar-történelem szakos tanára volt. Legutóbbi műve: *Templom a kertem* (Budapest, 2023, Magyar Napló).

szűkebb hazámat, a megyét, segített mikroszkóp alá venni az apró elemeket, melyekből fölépült az egész.”⁴

Előbb élettársi, majd 1975-től házastársi kapcsolatba kerül a szintén írogató Baksán Máriával. De 1975-ben életre szóló barátságot köt Torok Sándorral, Lezsák Sándorral, Mándoky Kongur Istvánnal. Hamarosan rendre jelennek meg írásai a különböző irodalmi orgánumokban: *Jászkunság*, *Napjaink*, *Élet és Irodalom*, *Forrás*, *Mozgó Világ*, *Palócföld*. Költői ambíciói 11. évében jelenik meg híres verseskötete, a *Barbaricum*. Megszólal benne a Nagykunság: új, érdes nyelven. Miként Ady 1905-ben a magyar Ugart, ő is kijelöli egyéni tájegységét, otthoni táját, *Barbaricumot*. A címadó ódában a költői én önmegszólító alakja (akivel egyébként kitűnően általánosít) Kelet-Közép-Európa (s benne a magyar világ) tájelemeivel mutatkozik be, hűséggel, daccal, elkötelezettséggel, bizalommal: „Dunából, Visztulából font varkocs / lobog a hátadon. / Válladon a Körösök szél-fúttá fürtje [...] Fájdalmak földje!” A kötetben helyt kap a neoavantgárd, a posztmodern, a vágáns, villonos, bővérű életérzés mellett a kunsági kulturális hagyomány is.

A mágikus realista *Mifelénkben* megformált táltos-költői szülőföldszeretet mintaadó ma is: a nagykunsági-karcagi tájhaza mikrovilága lenyűgöző. Körmendi a barátaival – a turkológus Mándoky Kongur Istvánnal, a fazekas ifj. Szabó Mihállyal, a szobrász Györfi Sándorral – egy új, modern polgári szemlélet kialakításán fáradozott Karcagon, Berekfürdön, illetve a Nagykunságon. Mind a négyen a kun identitástudat, az erkölcsi tartás ébresztői és erőteljes kifejezői voltak indulásuktól kezdve. Már első kötetében megjelennek a segítő társak. Az „igaz ember” Szűcs Sándor a példaképe. Iránta az *Időért viaskodó* (1977) című hommage-versben a nagyság csodálatát és a lelkes követés vágyát érzi. A *Kun miatyánk, avagy évvődő torzkép M. K. I.-ről* (1981) című jellemképben és helyzetdalban, karikatúraban a világmegváltó lelkületű Mándoky Kongur István, a kun identitást magas hőfokon propagáló nyelvész ódai hevületét ragadja meg. A *Végrendeletféle* (1979) című szapphói strófában írt elégiába hajló epigrammája arról szól, hogy holta után agyag szeretne lenni, amiből a barátja, ifj. Szabó Mihály fazekas zöld butellát gyúrna. Ez a vers egyszerre szól a költő elmúlásáról, megdicsőüléséről és a jó barát művészetének megdicsőüléséről is. Az *Egy álmombeli tér plasztikái* (1981) a szobrász Györfi Sándorhoz írt modern himnusz, amelyben a cselekvő, „reneszánsz alkotót” láttatja teremtő tevékenysége közben.

Az 1978-ban írt elbeszélése, a *Művész Pista huszonegye* és az 1979-ben írt *Nyers hús* című kisregénye a városszéli *Barbaricum*-Magyarországot fedzeti fel Kocskorban. (Kocskor Karcag álneve.) 1980-ban indítja a *Mozgó Világban* a híreshírhető *Boldog emberek* című szocioriport-sorozatát arról, hogy az úgynevezett „élhető szocializmusban” milyen egyedi életfilozófiákat alakítanak ki az emberek. Móricz-ösztöndíja leteltével, aminek segítségével megírta a sorozatát, a *Mozgó Világban* megjelent írásai miatt el kellett hagynia a megyei lapot.

1981-ben jelenik meg életében az igazán boldog Julianna-szerelem, amely 1984-ben Varga Juliannával a negyedik házasságába vezet. 1982-ben a *Ló a mecsetben*

ciklusa a „haza-találás” füzére. Tartalmában realista, formájában neoavantgárd, posztmodern poémájában, lírai naplójában önkeresése és sorsvállalása kimondja, nincs más haza, nincs más hely. Kimondja, hogy a nemzeti elkötelezettség költője: „én már fa vagyok / fa / »oly gyökeres állat« (Apáczai Csere János) / amely / ITT / akar / gyökeret eresztetni”, „megdajkálom / az egyszer volt hol nem lesz / szép / Magyarországot.”

1984-ben lesz tagja a Magyar Írószövetségnek.

A Barbaricum-Magyarországban élők megnyomorítottságáról szólnak a *Vad játékok* (1994). Lélekemelő hangjátéka a *Vakáció* (1986).

Az *Édesem, ma oly fanyar vagyok...* (1994) című verseskötet középontjában a Julianna-szerelem áll, de helyt kapnak benne az 1980-as évek első felének lelki nyomorúságai is.

A *Körúti béke* (1984) a rendszerváltás előtti korszak legértékesebb exponálásai, magyarázatai közé tartozik. Állóképpé merevedik a lehetőség, és a köztes állapotból léthelyzet lesz. Magyarország kórképe a következő: „Mennénk. Nem tilos. De nem szabad.”

1995-ben megkapja a József Attila-díjat.

Ebben az évben adja ki a kisfiáról, illetve a gyermekeiről szóló pedagógiai naplóregényét, a *Telefax a Megváltónak, avagy IV. Louis Bejgliumban* címmel.

1995-ben olvasótábora megdöbbenésére a hatalom megszünteti a *Nyugat* szerkesztői elveit valló, a különböző világnézetű írókat megszólaltató főszerkesztő jó ideig felfelé ívelő folyóiratát, a *Jászkunságot* (1989–1995). És ekkor, mint aki még többet, még jobbat akar, 1995. október 24-én hívja életre, Janus Pannoniussal a Barbaricum Irodalmi és Művészeti Egyesületet. „Janus Pannonius Itáliában tanult, ott mondták neki, hogy Barbaricumból jöttél, medve volt az anyád. Ő pedig kemény daccal azt válaszolta, hogy igen, Barbaricumból jöttem, de érek annyit, mint ti. Ez a dac munkált bennem, amikor ennek a könyvkiadónak – másokkal együtt – a Barbaricum nevet adtam. Vállaljuk fel – ugyanilyen kemény daccal – a gazdag, szellemiekben is belakott Pannoniával szemben a barbaricum mivoltunkat, és mutassuk fel azokat az értékeket, amelyek legalább közelítenek minket az ország szerencsésebb feléhez.”⁵ Körmendi elkötelezettségének tudható be, hogy életében 50 könyv jelent meg a Barbaricum Könyvműhelyben, amely 1998-ban és ’99-ben kijuttatta termékeit még a rangos frankfurti könyvvásárra is. A könyvek sorát 1996-ban az olasz-szárd költő, Franco Fresi *A víz és a földek dalai* című verseskötete nyitja. Vele és Körmendivel együtt megtisztelik a kiadót – még a költő életében – összesen harmincnégyen. Íme a lista az első megjelenés sorrendjében: Franco Frési, Iluh István, Ötvös László, Körmendi Lajos, Sarusi Mihály, Cseh Károly, Jenei Gyula, Merényi Krisztián, Utassy József, Szlafkay Attila, Rideg István, Ökrösné Bartha Júlia, Elek György, Örsi Julianna, Bényi Árpád, Erdei-Szabó István, Miks Mária, Varga Imre, Varga Lajos, Sárándi József, Mátyus Imre, Hartay Csaba, Kocsis Csaba, Rideg Enikő Alexandra, Rott József, Dienes Eszter, Kiss Tamás, Badrutdin Mahammad, Balogh Gyula, Gulyás Imre, Györfi Lilla Anna, Kakuk Zsuzsa, Karcagi Magyar

Margit, Sóós Árpád. Körmendi itt jelenteti meg 7 művét: 1996-ban *A puszta fiait*, amelyben a kazak költők legjobbait fordítja. 1997-ben a *Kurgánt*. A Nagykunság hű fiának két nagy szellemi szerelme volt: a Kunság és a kunok keleti rokonsága. A rokonságot fordításaival és a *Kurgán* című lírai bedekkerével is szolgálta. 1985-ben Kazakisztánban, 1988-ban Tatársztánban, 1990-ben Mongóliában és Kínában járt rokonlátogató öskereséssel. Bebizonyítja, hogy a puszta és lakói még ma is igaz és szép fogalmak. Az *Ősök* és *A puszta* című szabad verseiben négy motívum van együtt: az ősök, a puszta, az öröm és az otthon motívuma. Az *Ősöket* így kezdi: „Mámorosan állok a végtelen puszta köldökén, mélyre szívom / az otthonról is ismerős öröm illatát, a földet nézem, simogatom, talán a hunok nyomát keresem a tekintetemmel, / [...] Lehet, hogy a kunokét is?” Az *Öt perc az élet* (1997) című szociografikus gyűjteménye kapcsán mondja róla Tar Sándor: „Körmendi Lajos a kelet-magyarországi író társadalom markáns és meghatározó egyénisége.” A *Dátumversekben* (1999) új műfajt teremt. Legmegrázóbb darabja a 64. „1998. 10. 28. // Midőn a vizsgálóasztalon feküdt, az orvos szólt, / „rák”, elsötétült a világ, s gyorsan búcsút mondott / magában a kunságiakhoz. // Úgy tűnik, / ennyi. / Jó volt köztetek.” A *Robinson az árokparton* (1999) című „irodalmi riportjaiban” kétpólusú világot tár elénk, hogy okuljunk a riasztó vonásain, és otthont nyújtó arkhimédészi pontján, Karcagon. A város apoteózisa az *Egy város arcai* (1998). Az *én Karcagom, avagy Bod László festőművész világljárásai és hazatalálásai* (1999) hűségkönyv. Két, egybeszótt monológot olvashatunk itt: Karcagtól Karcagig szövik a szóttest a kérdező író és a felelő festő. Az *Ötemiszuli Szalamat* (2000) magyar–angol–oroszl nyelvű kiadvány, amely a kazak sors festőjének és grafikusának alkotásait mutatja be Körmendi tárlatvezetésével, közérthető, ismeretterjesztő magaslalon.

Körmendi nagyon erős kötete a *Magánkrónikák* (1996), amely az egészen kiváló újságírói gyakorlat terméke. A 85 rövid novellából 28 a *Jászkun Krónika* Körmendi-rovatában, az Árapályban jelent meg. A rovat heti többszöri feltöltése gyors reagálást, nagy intelligenciát, körültekintést, tárgyi tudást és empátiát igényelt. A műfajcím a kisember életmozzanataira utal. Ezek a krónikák élet-szinopszisok vagy metszetnovellák, mint Babel művei. A pillanatfelvételeket a nyers természetesség, a groteszk és ironikus, pengeéles vonások, illetve a líraiság jellemzik. Körmendi egyik legmaradandóbb teljesítménye ez a kötet, mert benne a tárcaművészet nagy megújítója lett. Híres „pokoletűdjeiből” 1995 januárjában a Kossuth adó 20 darabot sugárzott.

2001-ben Körmendi Torok Sándor festővel készített közös könyvet. *A képek árnyéka* a címe. A költő versei felfedik a festő pályáját, a képek mögé látnak, a „képek árnyékai” lesznek. A versek a megértő mély barátság nyomai, a bensőséges komolytól az átlelkesítettig, a kedveskedő-élcelődő pajtáskodásig: mindvégig bizalmas-familiáris versek.

Karcagnak nem volt irodalomtörténete? Körmendi megírta *Az együttleges szellemet* (2002). Ez a „leg hazafiasabb karcagi könyv”. Csúcsteljesítménye a *Kunsági mikrokozmosz* (1999), amely Gombos Imre elragadó elbeszélő költeményéről,

a kis puli verses meséjéről, az *Éjjél Vitézről* (1958) szól emelkedett, művészi nyelven. Ez Körmendi legszebb esszéje.

Körmendi fordított már észt, mongol, kirgiz, baskír, orosz, kazáni tatár, miser-tatár, csuvas, cseremisiz költőktől. 22. kötete Mahammat Badrutdin kumuk költő *Az örökké való tekintet* (2003) című verseskötetének fordítása. Mándoky nyomán haladva úgy véli, a nagykun öntudatot nemcsak a helybeli történetekkel, hanem a keleti kazak, tatár, kumuk rokonsággal is lehet és kell erősíteni.

A *Kutyafa* (2003) című bibliofil kis füzetecskét Torok Sándor rajzai díszítik. Körmendi halállal vívódó lírája nem a megérkezett öregség jeladása, nem az az állapot, amit Illyés Gyula *Kháron ladikján vagy az öregedés tünetei* (1969) esszéregényében olvashattunk. Körmendi kutyás verseiben a költő derős-lelkes élet-szemlélete, hallatlan akaratereje kel birokra – egyelőre még eredményesen – a korán jelentkezővel. Még csak 2001-et írunk.

Körmendi Barbaricum-Karcag múltjából is igyekszik mítoszt teremteni. Ez az egyik alapkérdése *A táltos kincse* (2004) című monda-mese-történetgyűjteményének. Maga mondja 2004 augusztusában, amikor Berecz András ének- és mesemondó bemutatta a kötetet a városi könyvtárban: „van, aki fontosnak tartja azt, hogy a számára minden alapvető élményt nyújtó szülőföldet írásaiban is megörökítse. [...] A táltos kincse történetei sajátos világot rajzolnak fel a kunsági, pontosabban karcagi életről.”⁶ Körmendi felfrissíti, kiegészíti, modern eszközökkel korszerűvé, élvezhetővé teszi a hagyományt. A nagykunsági, karcagi tájnyelvről így nyilatkozik: „Úgy gondolom, a tájszókészlet a magyar népnek nagyon nagy kincse, ami már teljesen feledésbe merül, mert az új nemzedékek jórészt a gagyin nőnek fel. Úgy gondolom, ha csak néhány gyereket vagy fiatalabb felnőttet megfog egy-egy szó a régi kunsági népnyelvből, már akkor is érdemes volt használni őket.”⁷ Jegyezzük meg, ilyen szép, ízes nagykunsági tájszó például a „fűljt gyűr” és az „istenviláguntig”. Körmendi a *Bengecse*gben (2001) különb hősöket teremt, mint az 1735-ös mondát feldolgozó Györffy István (*A lózerhalmi eset*, 1906), Szűcs Sándor (*Bengecsek halma*, 1944), Makra Sándor (*A szolnoki bég vérdíja*, 1972). Nagy újítása, hogy nála olyan sajátos kun táj van, amelynek kifejezetten emberarca van. Körmendi kunjai Szabó Pál hajdúival rokonok. Körmendi a *Bengecse*gben Szabó Pál *Ahogyan lehet* (1962) című történelmi regényéhez hasonlóan azt mutatja fel, hogyan lehet együtt élni a törökkel, a hódítóval. Úgy, hogy mindenképpen megmaradjunk! Ha kell, gulyásfattyúként pásztorfegyverrel, ólmos bottal agyonverni a törököt. Ha kell, bírói ravaszsággal túljárni mind a kapzsi, erőszakos, bosszúálló török eszén, mind a nyereszedni vágyó szomszédon. Körmendi mítoszeremtő szándéka a *Bengecse*gben, illetve *A táltos kincse* kötetben hasonló cselekedett, mint barátja, a kunok szobrásza, Györfi Sándor, amikor Magyarakára, a kis-hegyesbori kunhalom tetejére 1995-ben odaálmodta a *Kun emlékhelyet*. Körmendi felújítja Apavára mondáját is, amely a 17. századi tatárjáráshoz kapcsolódik. Ismeri Boross Vilmos *Ketel vitéz* (1891) és Szűcs Sándor *Apavára* (1977) című feldolgozását. Körmendi *Apavára* (2001) című novellája a tatárok elleni népi ellenállás női hősét, Klárát, Klára

önfeláldozó tettét a filmszerű lírai montázsok összeszerelésével, az emberarcú táj és a minimalizmus segítségével teszi lélekteljesebbé, mint Szűcs Sándor. Körmendinek értékvesztett világunkban is van mondanivalója: tisztázza az értékeket, majd érvényesíti őket.

Sarusi Mihály jószántából három posztumusz kötete jelent meg Körmendinek. A közös – *Körmeni és Sarusi szabad csapat (K. Lajos S. Mihályról, S. Mihály K. Lajosról)* (2006) – pompás barátságukba enged bepillantást. Az *Édes otthonban* (2007) – a Bereki Irodalmi Társaság kiadásában – Sarusi Körmeni barbaricumi kétperceseit, azaz a Karcagi Szuperinfóban 2000. november 24-e és 2005. január 7-e között megjelent *Találkoztam egy emberrel* című sorozat darabjait szerkeszti mozaikregénnyé. Amelyben Körmeni örök népi szószólóként felvállalja az önálló arculatú nagykunsági táj és a kun népcsoport érdekeit, értékeit, hangulatait. A Szép Ernő, Nagy Lajos kedvelte apró színesek magyar hagyományát folytatja. Kifogyhatatlan történeteiben a mese könnyűszerrel ömlik, a színeket váltogatja, a komort a derüssel. Jórészben impresszionista-naturalista-realista – helyenként groteszk elemeket felvonultató – pillanatfelvételek, vázlatok, karcolatok ezek a művek. Írójuk szintetizáló elme. A történetek hőseinek sorrendjét a puszta véletlen hozta össze. Ezt a laza egységet maga az eleven nagykunsági gondolkodás, a „barbaricumi” stílus ad hoc produkálta. Egy tájegység folklórja ez a gyűjtemény, ez a gyöngyszemekből álló füzér. *A kilenc kínzás földjén* (2009) 19 útirajz gyűjteménye. Körmeni egész életében közösségépítő volt. Ebben a kötetében különösen a keleti utazásainak jegyzetei szolgálják ezt a szándékát.

2006-ban – a költő 60. születésnapjára – jelent meg dr. Bartha Júlia szerkesztésében *Az álom fonákja* című válogatás az életműből. Szerencsés kézzel Körmeni három posztumusz verse – a Tisza mitikus keletkezéséről szól *A folyó születése*, a népvándorlások mondai hangulatáról a *Történelem*, a szeretetmámoros antropomorf folyóról *A folyó látogatása* (Eső, 2005. nyár) – is bekerül ebbe a kötetbe. Ugyanitt kerül kötetbe *A békés barbár földjén* című elbeszélése (Forrás, 2003, 3) is. Ez a mű pompás imitáció, hiszen Körmeni – zseniális formát találva – álarcosan, felvilágosodás kori utazó-utaztató attitűdben mondja el korunk Nagy-kunságáról mindazt, amit fontosnak tart örökül hagyni ránk. Istvánban – az író „önkéntes Vergiliusában” – lehetetlen rá nem ismernünk barátja, Mándoky Kongur István színes személyiségére.

1977 és 1985 között az ELTE levelező tagozatára járt, hogy magyar nyelv és irodalom szakos középiskolai tanári és népművelés szakos előadói diplomát szerezzen. Ez tette lehetővé, hogy Karcagon a Déryné Művelődési Központban 1981–82-ben előadó, 1983 és 1985 között a Györffy István Nagykun Múzeumban művészettörténész, 1984–85-ben a Városi Csokonai Könyvtárban könyvtáros, illetve 1985 és 1987 között a Gábor Áron Gimnázium és Egészségügyi Szak-középiskolában teljes állásban tanár lehessen, és 1989-ben fél évig diákszínpadot vezessen.

Körmeni önzetlenül, nagy szeretettel, hivatásszerűen foglalkozott a tehetséges fiatalokkal. Az ifjúság mentora volt. 1987 elején a gimnáziumban létrehozta

a negyventagú diákszínházát, az úgynevezett Yorick KHT-t (Kedélyes Hangulatú Társaságot). Ennek volt a tagja többek között Váradi Szabolcs (most segédrendező), Zárug Péter Farkas (most politológus), Hangyási Attila (most grafikus). Ez a diákszínház óriási országos sikereket ért el. A karcagi diákok még ebben az évben Shakespeare *Rómeó és Júlia* című tragédiájának – nyelvi játékokban gazdag – paródiájával Csurgón aranyérmet nyertek. Ezt a Körmendi írta darabot 1987. november 9-én a fővárosi Operettszínházban is előadták. Balassagyarmaton pedig *A helység kalapácsa* adaptációjával értek el harmadik helyezést. Körmendi soha nem feledkezik meg ifjú barátairól. 1994-ben például *A szelek szárnya* című Jász-kunság-antológiában megjelenteti Hangyási Attila grafikáit, Váradi R. Szabolcs (ő volt a Rómeó!) és Zárug Péter Farkas verseit. Sőt: Körmendi *Vad játékok* (1994) című kötetének borítóját is Hangyási expresszionista grafikája díszíti.

1988-ban Mándoky Kongur István és az ő segítségével, a vállalkozó kedvű tanárok és a tehetséges diákok bevonásával megjelent a *Szent forrás* című, *Műfordítások a türk népek irodalmából* alcímű antológia.

Körmendi 1988-ban már ismét a Déryné Művelődési Központban dolgozik. Márciusában kitalálja, majd elindítja – az intézmény *Műsorfüzetének* mellékleteként – a *Karcagi Hírmondót*, amelynek önállósulása után, 1989 januárjától júniusáig főállású főszerkesztője lesz. Addig, amíg 1989-ben pályázat útján el nem nyeri a *Jász-kunság* főszerkesztői tisztét. Körmendi jelentősebb tudatformáló és közösségépítő tevékenységét a *Karcagi Hírmondó*ban majd csak később, 1988 és 2004 között fejt ki. A különböző műfajú Körmendi-írások, sorozatok, folytatásosak egy időre soha nem látott magaslatra emelték a hetilap színvonalát. Egyik kiemelkedő írása a *Karcag művészeti élete*, amely 1995. november 29-én hangzott el a Karcagon rendezett tudományos napon. Határozottan deklarálja, hogy „Karcagnak sajátos szellemisége van”, amelynek három összetevője: a kun öntudat, a reformátusság és a keleti vonzalom.⁸

Körmendi írói munkássága, szervezői tevékenysége nagyon szerteágazó. Hihetetlen munkabírása volt. 1990 őszétől 1992. október 20-áig, a lemondásáig – az MDF színeiben – szülővárosa alpolgármestere, 1990 és 1994 között önkormányzati képviselője. 1990-ben indítja el az MDF helyi szervezetének *Kunhalom* (1990–1994) című közéleti lapját, amelynek egy ideig a felelős szerkesztője. A polgári hetilap sorozataival, galériájával csakhamar otthonossá vált, mert helyt adott a helyi értelmiség rendszerváltás felszabadította közlésvágyának, illetve a népi-nemzeti eszmeiségnek. De 1990-ben egy ideig a megyei *Új Néplap*nál is rovatot kap „napló” címmel. Ide apró, ötletszerű, sóhajtásnyi vallomásokot ír. Mivel éles szemű, kritikus újságíró volt, személyes élményei széles skálát öleltek fel. Ám 1993-ban és 1994-ben már, egy évig és négy hónapig a *Jászkun Króniká*nak dolgozik, az *Árapály* című rovatban. Újságírói műhelymunkája, műfaji sokféleségével, itt fejlődik a legtöbbet. Számos darabja itt készül el, nemcsak a *Telefax*nak, hanem a *Magánkróniká*knak is. 1995. október 16-án alakítja meg Karcagon a *Kunhalom Polgári Kört*, amelynek elnöke lesz. A kör hívatását

így fogalmazza meg: „az egyesület célja a város és a Nagykunság polgárai részére szervezeti keret biztosítása, hogy az itt lakók öntevékenységre építve a nagykunsági kulturális hagyományokat ápolja, fejlessze az egészséges lokálpatriotizmust [...] Az egyesület különösen fontosnak látja a felnövekvő nemzedék értelmi, erkölcsi és esztétikai nevelését. Arra törekszik, hogy a polgári élet iránt felkeltse a lakosság igényét, fejlessze a demokratikus közösségi gondolkodást, s hozzásegítse az ott élőket ahhoz, hogy sorsukat maguk irányítsák.”⁹ Ez a kör – érdekes előadásai sorozatával – dr. Varga Gyöngyi vezetésével igen eredményesen működött. 1996 és 2002 között Körmendi szerkeszti a *Karcagi Kalendáriumot*, amelyet a környék kalendáriumaitól elsősorban színvonalas irodalmi anyagának gazdagsága különbözteti meg. 1998-ban és 1999-ben *Karcag* névvel kísérletet tesz egy karcagi folyóirat létrehozására is. „A mostani Karcag nem az irodalmárok részéről lett megvalósult álom, hanem az önkormányzat foglalkozott a városban élő művészek helyzetével, és így merült fel: szükség lenne egy műhelyre [...] Ez olyan műhely akar lenni, amely Karcaghoz köti az elszármazottakat, másrészt felismerteti az itt élőkkel az értékeiket, öntudatot szeretne adni.”¹⁰ Itt mutatja be, az első számban, a *Röptető* rovatban, unikumként, az ötéves Rideg Enikő Alexandra versét és rajzait. Hogy a periodika nem tudott folyóirattá fejlődni, annak elsősorban nem szellemi, hanem anyagi okai voltak. A barátja, Torok Sándor festő az ő tanácsára és az ő segítségével hozta létre 1995-ben a Berekfürdői Nagykun Nemzetközi Művésztelepet. 1999-ben Körmendi szervezi meg a Berekfürdői Nemzetközi Írótábort, amelynek a szellemét ő határozta meg, és haláláig a motorja volt. Körmendi álmodta meg Berekfürdő jövőjét, amelyhez ezekkel a táborokkal szellemi muníciót is kívánt adni. 2000-től haláláig a *Metróban*, a *Véleményem szerint* című rovatában megjelenő bölcs írásaival – egyre erőteljesebben – a keresztény értékek védelmezője és érvényesítője. Ő az egyetlen jobboldalinak számító munkatárs. 2001-ben létrehozta a Bereki Irodalmi Társaságot. 2000-től haláláig a *Szabad Föld* riportere, sok műfajú írója is. Adta-hozta a hírt Nagykunságtól Nagykunságig. És nemcsak hírt ad a Nagykunságról, de lakóinak lelki gondozója is, lelkiismeretének ébresztője, az alkotó ember dicsérője, érdekérvényesítő szószólója. Kiváló interjúi, portréi maradandó emlékeket rögzítenek erről a vidékről az új századelőn. A *Szabad Földben* próbálkozik meg a mese műfajával. A *táltos kincse* (2004) 30 írásából 10 itt jelenik meg. Talán a *Szabad Földben* tudja legjobban bizonyítani, mennyire építő, közösséget alkotó ember volt. Több publicisztikai műve itt is lenyűgözően hatásos tudott lenni. Mindenütt megtalálta azokat az embereket az országban, akik az általa elképzelt szép nagykun közössége szempontjából valami fontosat tettek le az asztalra. Hetvennél is több azoknak a száma, akiket megszólaltatott a kishazája érdekében. 2003 tavaszán elindítja a *Berek* című, irodalommal, művészetekkel, fürdőkultúrával foglalkozó periodikát, amelynek négy száma jelent meg életében. A negyedikben, 2004 szeptemberében számadást tesz arról, kik azok az írók, akikkel jól érezte magát Berekfürdőn, az „Alföld édenkertjében”, akikkel hasonló módon gondolkozott, akiket maga köré gyűjtött, hogy megírandó

műveikben is hírét vigyék a kis településnek. „Öt év alatt tehát az alábbi írók fordultak meg Berekfürdön: Alföldy Jenő, Bágyoni Szabó István, Balogh Elemér, Balogh Gyula, Banner Zoltán, Berecz András, Bertha Zoltán, Buda Ferenc, Cseh Károly, Dienes Eszter, Dobozi Eszter, Barbara Dyeschka, Elek Tibor, Erdei-Szabó István, Fecske Csaba, Fekete Vince, Ferenczes István, Füzi László, Gálfalvi György, Jenei Gyula, Jókai Anna, Keresztes Ágnes, Kocsis Csaba, Birgit Koss, Körmendi Lajos, Merényi Krisztián, Mezey Katalin, Nagy Gáspár, Nagy Zoltán Mihály, Oláh János, Rékassy Ildikó, Rott József, Sárándi József, Sarusi Mihály, Serfőző Simon, Szabó Bogár Imre, Szent Ernő, Ujházi László, Utry Attila, Vári Fábián László, Vass Tibor. Összesen negyvenegy fő.”

Körmendi Lajos 2004-ben, nem sokkal a halála előtt mondotta: „hazajöttem, rájöttem, hogy nekem az Ég Oltára a Nagykurságban van. Egész pontosan Berekfürdön. És nekem jó így.”¹¹ A berekfürdői temetőben helyezték örök nyugalomra. Sírhelyén kőbe vésve áll a már szállóigévé vált búcsúmondata: „Jó volt köztetek.” A berekfürdői díszkúton van kőbe vésve a másik szállóigéje, a simogató, dajkáló hazaszeretetének legszebbik kézjegye: „Ha Berekben délibáb vár, / ne csodálkozz: / itt lakik a nyár”.

2011. július 1-jén Berekfürdő község posztumusz díszpolgári címmel ismerte el Körmendi Lajos Berekfürdő kulturális arculatának kialakításáért végzett munkáját. Alig van Magyarországon olyan település, amelyért annyit áldozott volna a költője, s amely annyit áldozott volna a költőjéért.

Körmendi Lajos a Nagykursághoz való kötődés-kötés mindaddig legnagyobb írója, költője, irodalmi, lelki szervezője volt.

2.

Most, hogy az idő halad, és az emberek felejtenek, Körmendi Lajos halálának 20. évfordulóján, ki kell mondanunk, legalább egy utóirat-utószó erejéig, hogy ő sokkal nagyobb költő volt, mint ahogy az ma a köztudatban él. Ki tudja, hogyan bonyolódik tovább az emberi élet és világ, így csak remélni lehet, hogy majdan Ő is az őt megillető méltó helyére kerül.

Író-költő-irodalomtörténész barátai megbecsülik, szeretik. De egykor a Nagykurság és az ország újságolvasó népe is érdeklődéssel várta az újabb, leleményes írásait.

A gyökeres állat (1992) híres ciklusa a *Ló a mecsetben* (1982). Jellegetes Körmendi-mű, vagyis egyszerre nyers és érzékeny, a költőt idézve: ez „egy indulatos, barbár könyv”. Hajdanán Ilia Mihály levelében (1985. 09. 23.) komoly megállapításokat tesz erről a ciklusról. „A vers nagyon fontos, szerintem nemzedéki vallomásnak tekinthető. A Barbaricum közepén tett vallomás hasonló Bartókéhoz, amikor a francia kritikusok előtt a sértőnek szánt barbár minősítést büszkén vállalta. A vers utalásanyaga (nevek) jelzi a rokonság szálait, ugyanakkor érzem az Ady-dühöt, a magyar vidék kipányvázott lelkeinek vergődését.”

Ebben a kötetben is helyet kap a *Körúti béke* című elégia. Erről írta Körmendinek 1986-ban Ilia Mihály egy levelezőlapra: hogyha semmi mást nem írt volna a korról, csak ezt, akkor is beírta volna a nevét a magyar irodalomtörténetbe. Erről 2005-ben Alföldy Jenő is kinyilatkoztatta: „Magvasabb diagnózist még nem olvastam a nyolcvanas évek állapotáról.”

A *Metró*ban jelenteti meg 2000 és 2004 között a *Véleményem szerint* ciklusát, ezek az esszéi a szeretetre és a szolidaritásra alapozott bölcsesség tárházát képezik. Körmendi szeretné, ha az EU-nak a kultúránk is kellene, nemcsak a gyáraink, a földjeink és a munkaerőnk. Azt mondja: *Csak magyarként lehetünk európaiak* (2003, 7, 22). „Bevallom, el sem tudom képzelni, hogy magyar helyett európainak nevezsem magam [...] Ha ugyanis nem kell az, ami magyar, akkor a lényegem, lényegünk sem kell. Akkor viszont nem is a kultúránkra, az értékeinkre van szüksége Európának, hanem csak a munkaerőnkre és a fogyasztási hajlandóságunkra.”

Egyre világosabbá, nyilvánvalóbbá válik Körmendi számára, hogy a globális világhatalom, a pénz uralma csak akkor nem jelenti a népi kultúra halálát, ha nem engedjük elveszni mi magyarok, magunk magunkat, és ha tudjuk és cselekedjük, hogy a hagyományaink nélkül nincs nemzetünk.

Körmendi bensőséges kapcsolatokat ápolt a barátaival.

Sarkady Sándor is tudja, „lélekben így vagyunk mind egyek és együtt”. Ő így búcsúzik a *Körmendi Lajos halálára* (2005) című költeményében: „Barbarikum földje / Könnytől csatagos, / Meghalt a kun sámán, Körmendi Lajos.”

Nem véletlenül írja lényeglátó, „nagyon ütős” cikkét a kárpátaljai kiváló író, Nagy Zoltán Mihály a *Berek* 2006. évi májusi számába. A *Vigasz a gyászban* leszögezi: „Körmendi az újabb kori szabadságharcosok közé tartozott.” „Tolakszik, sorokba rendeződni vágyik a sommás válasz: az ömlesztve adagolt idegen hatásokkal megnyomorított mai magyar köztudat nem érzékeli a létét fenyegető veszélyt, ezért sem életükben, sem halálukban nem hajlandó közmegebecsülésben részesíteni a veszély közelségét felismerő, arra figyelmeztető személyiségeket.” „Körmendi Lajos tudta: nincs korszerűbb és parancsolóbb szükségszerűség a nemzet, az ország létérdekeinek és értékeinek megóvásánál, gyarapításánál. Egész élete az állhatatos elvhűséggel végzett szolgálat példája. Előszóval, írott művekben, szellemi kisugárzással igyekezett hatni.”

Gulyás Imre költő, az *Apáink a Donnál* (2000) kitűnő eposz megalkotója *A teljesség ajtajában / In memoriam Körmendi Lajos* (2010) című költeményében így szólítgatja el-eltűnődve egykori barátját. „Közülünk Való, Te Mindmáig Köz-tünk Levő, / Magunkfajta, E Táj Fia, Földink, / aki még sorsunkat szóra bírhatod!” „Nyugodj Táltos Előkelő! / Sírhalmodon sziki szellő, / darucsibéket röptető / nagy ég fölötted a tető. // Szavaidon megütköztünk – / higgyük el, hogy jó volt köztünk? / Van-e szebb dicséret ennél? / Köszönjük, hogy így szeretted!”

Körmendi Lajost tanítani kéne a nagykunsági iskolákban. Lehetne, mert minden településen megvannak az összes művei és a monográfiám. Hogy hasznának az értékei.

JEGYZETEK

- 1 Magyar József: „Aki ír, annak brutálisan igazmondónak kell lenni”. Beszélgetés Körmendi Lajossal. *Napjaink*, 1981, 6, 25–26.
- 2 Körmendi Lajos: Egy este az ujjuroknál. In *A kilenc kínzás földjén*. Útirajzok. Karcag, 2009, Barbaricum Könyvműhely, 17.
- 3 Körmendi Lajos: A jó együttéléshez a jó szándék is kell. *Metro*, 2003. 02. 05.
- 4 Galgóczy Zsuzsa: „A Gyökeres állat”. Beszélgetés Körmendi Lajossal új kötetéről. *Ring*, 1992. okt. 7.
- 5 Lázár Fruzsina: „Nekem az Ég Oltára a Nagykunságban van...” *Eső*, 2005, nyár, 14.
- 6 Elek György: Könyvbemutató a városi könyvtárban. A táltos kincse. *Karcagi Hírmondó*, 2004. augusztus 19., 4.
- 7 Uo.
- 8 Körmendi Lajos: Karcag művészeti élete. *Karcagi Hírmondó*, 1996. január 19. 5.
- 9 *Karcagi Hírmondó*, 1995. október 13. 5.
- 10 „Szükség lenne egy műhelyre”. Beszélgetés Körmendi Lajossal egy folyóirat ürügyén. *Karcagi Hírmondó*, 1999. február 19., 5.
- 11 Lázár Fruzsina: i. m. 10.

Utcai Dávid: Cím nélkül 2. Sarkok, 2024 (vegyes technika, 78×100 cm)

